БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1928 чылда үндезилетиннген.

1952 февраль 23 СУББОТА № 37 (2467)

ОРГЭЗ 20 КОП.

Бо хүн совет улус Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюн байырлап турар.

Совет Чепсектиг Күштер делгерезин!

Бистиң тиилелгеливистиң организакчызы болгаш сорук киирикчизи улуг Сталинга алдар!

Иосиф Виссарионович СТАЛИН

Совет күрүненің маадырлыг Армиязы

Бо хүн Совет Эвилелиниң улустары Совет Чепсектиг Күштериниң — Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюн байырлап эртирип турар. Ол хүнүг бистиң чурт чыл бүрүде бүгү улустуң байырлалы кылдыр демеглеп турар.

Совет Армия болза, Октябрь революциязының тиилелгелериниң, ССРЭ-ниң күрүне эрге-ажыктарының болгаш бүгү делегейге тайбының идегелдиг камгалакчызы. Ленин болгаш Сталинның тургусканы Совет Чепсектиг Күштер бодунуң маадырлыг демиселиниң болгаш алдар-хавыяазының ачызы-биле бүгү совет улустуң болгаш делегейниң бөдүүн кижилериниң изиг ынакшылын, бедик хүндүткелин чедип алган.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду социалистиг революцияны даштыкы болгаш иштики дайыннардан камгалаары-биле тургустунган. Даштыкы интервентилерге, ак-гвардейжилерге удур кадыг дошкун демиселдиң үезинде чаа хевириниң шериин, хосталган ажылчыннарның болгаш тараачыннарның шериин болур бистиң маадырлыг шериивис тургустунгаш, канналып быжыккан. Совет Армия бодунуң тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле Совет чуртунуң быжыг чөленгижи болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эрге-ажыктарының шынчы камгалакчызы болуп турар.

Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң бүгү төөгүзү, дайынчы амыдыралы улуг баштыңчы И. В. Сталинның ады-биле ханы харылзаалыг. Эш Сталин — совет шериг эртеминиң генийлиг үндезилекчизи, эң чугула дайынчы-стратегтиг планнарның чогаадыкчызы, бистиң Төрээн чуртувустуң хамык дайыннарын тиилээринге бистиң шериивистиң сорук киирикчизи болгаш организакчызы. Большевик партия, улуг Сталин Совет Армияга демиселдиң болгаш тиилелгенин тодаргай сорулгаларын айтып, ону мурнакчы эртем болгаш техника-биле чепсеглээн.

Тайбың тургузуушкуннуң чылдарында Совет Армияны болгаш Шериг-Далай Флодун быжыглаарынга эш Сталин канчаар-даа аажок улуг сагыш салган. Чуртту индустриализастаарының болгаш көдээ ажылагыйны коллективизастаарының дугайында сталинчы политиканың тиилелгези ССРЭ-ниң күүү-шыдалын быжыглаарынга шиитпирлиг ужур-дузалыг болган. Мурнакчы индустрияны тургусканы болгаш колхозчу тургузугнуң тиилелгези дайынны тиилээринге четчир санныг боо-чепек, оък-чемзек, хер-херексел болгаш аъш-чем-биле Чепсектиг Күштерни долдур хандырар арганы Совет күрүнеге берген.

Амгы үениң канчаар-даа аажок улуг стратеги болгаш полководчузу эш Сталинның шылгарангай удуртулгазы-биле Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду Ада-чурттуң Улуг дайынынга төөгүлүг тиилелгени чедип алганнар. Дайынның онза берге үезинде улуг Сталин дайынның кара-сагыштыг бодалдарын баш удур билип, дайынны чылча шаварының планнарын чогаадып, дайынчы сорулганы күүседириниң шын шиитпирин тып турган.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында коммунистиг партия, эш Сталин фронтунуң болгаш тыылдың күштерин катыштыргаш, фашистиг эжелекчилерге удур хосталгалыг демиселче бүгү совет улусту мобилизастаан. Ада-чурттуң Улуг дайыны Совет күрүненің тиилетирбес күүзүн, совет улустуң маадырлыын, совет Чепсектиг Күштернің бедик дайынчы аргалыын, коммунистиг партияның удуртукчу болгаш организакчы ролюн, эш Сталинның полководчу улуг генийин бүгү делегейниң мурнунга илередип көргүскен. Совет күрүненің Чепсектиг Күштери бодунуң социалистиг Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап, Европаның улустарын хостаан болгаш бүгү делегейни фашистиг кулданыышкынның айыылындан тынын алган.

Ажылчы чоннарның төрээн чуртунче империалистерниң ол ийи дугаар халдаашкынын чылча шапкаш, совет шериглер бүгү делегейге депшилгенин, тайбының болгаш демократияның кол чөленгижи болур социалистиг күрүнени камгалап алганнар. Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Эвилелиниң тиилелгези болза, Ленин—Сталинның партиязының шылгарангай политиказының байырлалы, совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң тиилелгези, социалистиг күрүненің Чепсектиг Күштериниң тиилелгези болган.

Большевик партияга удурткан совет улус ам тайбын тургузуушкунга чаа-чаа тиилелгени чедип ап, бойдусту чаартырының сталинчы программазын болгаш коммунизмниң улуг тудугларын чедиишкиниг боттандырып турар. Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдың планы хуусаа бетинде күүсетинген. 1951 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын сайзырадырының планы ажыр күүсетинген. Совет Эвилелиниң өске бүгү улустары-биле кады бистиң Тыва автономнуг областың экономиказы болгаш культуразы база чедиишкинниг сайзырап турар.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду дайынчы албанын эртирип, совет кижилерниң тайбын күш-ажылын шыңгыы камгалап турарлар.

Капиталистиг делегей бар турда, социалистиг күрүнеже империалистиг халдаашкынның айылы хевээр артар дугайында Ленин болгаш Сталинның айтыышкынын удуртулга болдургаш, Чепсектиг Күштерни улам быжыглаарын большевик партия хүн-бүрү боттандырып турар.

Совет күрүненің шылгарангай даштыкы политиказын бүгү совет улус деткип турар. Ол политиканы улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннары болгаш делегейниң депшилгелиг кижилери база деткип турар. Совет Эвилели тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселге мурнакчы кижи төрелгеттенниң быжыг чөленгижи болуп турар. ССРЭ тайбың дээш могагшылаг чокка тулушпушаан, дайынның империалистиг кыпсыкчыларынга удур демисежип турар.

Социалистиг төрээн чуртунуң ыдыктыг хүлээлгезин күүседип, кандыг-даа дайзынны чылча шаап шыдаар бодунуң кайгамчыктыг шериинге совет улус бүрүү-биле идегээр.

Коммунистиг партияның эш Сталинның удуртулгазы-биле Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштери бодунуң сорулгаларын алдарлыг күүседип шыдаар.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң хүнүн бүгү чурт демдеглеп турар

Москвада байырлыг хуралдар

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл болган оюнга турааскааткан байырлыг хуралдар Москвада эртип турар.

Москваның күш-ажыл резервизиниң өөредилге черлериниң кижизитиргеннери профэвилелдер Бажыңының Колонналыг залын февраль 20-де долдур олурупканнар. Ол байырлыг кежээге келир үениң ажылчыннары найсылалдың сураглыг кижилери-биле болгаш Совет Эвилелиниң Маадырлары-биле ужурашканнар. Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюнуң дугайында илеткелди Совет Эвилелиниң Маадыры полковник С. Е. Кузьмин кылган.

Русаков аттыг клубка Сокольнический районнуң ажылчы чоннарының байырлыг хуралы эрткен. Аңаа Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң 34 чыл оюнуң дугайында илеткелди ужар-чүүлдүн генерал-полковниги Е. Н. Преображенский кылган.

Эш И. В. Сталинга байырлыг телеграммаларны байырлыг хуралдарның киржикчилери улуг сорук киришкин-биле хүлээп алганнар.

(СЭТА).

Тайбыңның шынчы камгалакчызы

ЛЕНИНГРАД. Ленинград гарнизонунуң кезектери болгаш өөредилге черлери Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюнга калбаа-биле ужуражып турар. Лекцияларны болгаш беседаларны, спорт маргылдааларын чорудуп, бот-тывыңгыр уран-чүүл коллективтериниң оюннарын көргүзүп турар.

Ленинградтың С. М. Киров аттыг чадаг шериг училищезинде, политчырыдыышкын ажылының клубтарында болгаш өрээлдеринде Совет Армияның төөгүзүн көргүзүп турар делгелгени ажыткан. «В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин—Совет Армияның организакчылары болгаш баштыңчылары», «И. В. Сталин—улуг полководчу, совет улустуң тиилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы» деп лекцияларны келир үениң офицерлери улуг сонуургал-биле дыңнааннар.

Ленинградтың Кызыл туктуг артиллер-техниктиг училищезиниң хөй-хөй курсантылары байырлалга өөредилге талазы-биле эң эки төнчелдерлиг ужуражып турарлар. Ол училищеге революцияның улуг баштынчылары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның ролюнуң дугайында, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң дугайында, улустарның тайбынын болгаш айыыл чок чоруун камгалап турар Совет Армияның дугайында лекциялар болгулаан.

Бот-тывыңгыр уран-чүүл көрүлделери, чиик атлетиканың, хаакчыларның, штангистерниң, боксёрларның, гимнасчыларның байырлалга алдар болдурган массалыг маргылдаалары чоруп турар.

(СЭТА).

Белоруссияның хоорайларында болгаш суурларында

МИНСК. Белоруссияның В. И. Ленин аттыг Күрүне университединиң хөй бөлүк студентилери Дзержинский районда шефтеп турар колхозтарынче чорупкан. Студентилерниң бот-тывыңгыр уран-чүүлдүн бөлгүмнери программазында Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дугайында ырылар, шүлүкчүлерниң болгаш чогаалчыларның маадырлыг совет дайынчыларга хамаарыштырган чогаалдары кирип турар концерттерни колхозчуларга көргүзер.

Беллоруссияның хоорайларында болгаш суурларында муң-муң агитаторлар: «Большевик партияның болгаш совет күрүненің улуг баштыңчылары Ленин болгаш Сталин—Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң тургузукчулары», «Эш Сталин—улуг стратег болгаш Совет Армияның генийлиг полкэволчузу, «Хамааты дайынның чылдарында даштыкының интервентилерин болгаш ак-гвардейжи шериглерни совет Чепсектиг Күштерниң чылча шапканы», «Ада-чурттуң дайынынга Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң бүгү-делегей төөгүлүг тиилелгези» деп темаларда илеткелдерни болгаш лекцияларны эртирип турар.

Библиотекаларда, номчулга бажыңнарында, клубтарда Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң алдарлыг дайынчы оруун илередип турар делгелгелер ажытынган. ДОСААФ-тың эге организацияларында Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң 34 чыл оюнга алдар болдурган боодалга маргылдаазын эртирип турар.

(СЭТА).

Байырлалга алдар кылдыр

Москвага Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюнга хамаарыштырган хереженнерниң боодалга марылдаазы болуп эрткен. Ол маргылдаага шериг өөредилге черлериниң спортсменнери болгаш Москва гарнизонунуң шериг кезектериниң спортсменнери киришкен.

50 метр хемчээлдиг дистанцияга биче оъктуг винтовка талазы-биле боодалгага бир дугаар черни Н. Е. Жуковский аттыг Шериг Агаар инженер Академиязының командазы чаалап алган. Ол команда алза чогуур 1500 сандан 1231 санны алган.

Хуузунда бир дугаар черни Н. Васильевага тывыскан. Ол алза чогуур 300 сандан 257 санны алган.

(СЭТА).

„ҮТКА-ның 25 чыл ою“ совхозта

Улуг-Хем районнуң «ҮТКА-ның 25 чыл ою» совхозтуң механизаторлары часкы тарылгага эки белеткенип турар.

Улуг механик эш Буханцевтиң удуртулгазы-биле тракторларны болгаш часкы тарылгага кирер көдээ ажыл-агыйның бүгү машиналарын эки шынарлыг септеп дооскан, соңбиле Совет Армияның хүнүнге чаа чедиишкиннерлиг ужурашкан.

Ам совхозтуң механизаторлары комбайннарны септеп турар болгаш машиналарга артык кезектерин белеткеп турарлар.

Часкы тарылганы агротехниктиг чурумнарны ёзугаар кыска хуусаада, эки шынарлыг эртирер болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле механизаторларның аразында социалистиг чарыш калбарып турар.

ТИИЛЕЛГЕГЕ ТӨРҮТҮНГЕН

Он дөрт чурттар бөлүглели
Он сес чылда кыскаштаан бол,
Келир үе чүрээ — Москва
Хереледендир чырып турган.
Аңаа Ленин бүгү чурттуң,
Аймак чоннуң салым чолун,
Картадан көрүп, шыйып,
Хандыр бодап, номнап орган.
Карандажы каяа дег-дир—
Кызыл туктар аңаа хиискиир.
Караа-биле кайнаар көр-дүр —
Кызыл Армия аңаа шүглүр.

Ленин айтыр—Сталин күүсээр—
Ийи эзир чүрээн каткан.
Сталин кайдал—ында тиилээр—
Ыдык чуртка хостал, чыргал.
Оон шериин бөгүнге дээр
Оъктар деггеш ңынып чадаан,
Оттар чигеш, өртендирбээн —
Оон соруу — эзилбес кан.
Совет Армия хосталганы —
Ынчангаштың идегелдиг.
Совет Армия тайбын-чолдуу —
Ынчангаштың хүндүлелдиг.

О. СУВАКПИТ.

Н. В. Гогольдуң хүнүнге белеткел

Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр чүс чыл болган оюн Нежинниң чурттакчылары демеглээр деп турар. Гоголь кежээлериниң программаларын бот-тынынгыр бөлгүмнер ажылчыннар клубтарында белеткеп турар. Нежинниң шии театрында «Кадайланыышкын» деп шиниң сөөлгү белеткелдерин чорудуп турар.

ЯСНАЯ ПОЛЯНА. Л. Н. Толстойнуң библиотека фондузунда Н. В. Гогольдуң номнарының бүгү үндүрүлгелери бар. Ол номнарда улуг чогаалчының демеглелдери бар. Улуг чогаалчы Н. В. Гогольду Л. Н. Толстойнуң канчаар көрүп турарының дугайында эртем ажылын парлаарынче белеткеп турар.

КАРАГАНДА. Төп Казахстанның дагжылар клубтарында, институттарында, көдээниң Культура бажыннарында Гоголь хүннеринге белеткел хайнып тургар. Библиотекаларда, школаларда «гогольчу номчулгалар» эгелээн.

Карагандада шахтёрларның дыштанылга бажыңынга Н. В. Гогольдуң чогаалынга алдар болдурган лекция-концерт болган. Областың шии театрының артистери лекцияны чогаалчының чогаалдарындан үзүндүлер номчуп тургаш, каастап турганнар.

ВЛАДИВОСТОК. «Гоголь» деп пароходтуң далайжылары суднода радио белдириниң Н. В. Гоголь дугайында дамчыдылгаларын үргүлчү дыңнап турарлар. Улуг орус чогаалчының адын эдилеп чоруур пароходта агитаторлар Н. В. Гогольдуң амыдыралының болгаш чогаалының дугайында беседаларны далайжыларның ортузунда чорудуп турар. Суднонуң хана солун редколлегиязы тускай номер үндүрер.

(СЭТА).

Улуг чогаалчының дугайында лекция

Политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередириниң Бүгү-эвилелниитилелиниң Тыва область салбыры улуг орус чогаалчы Н. В. Гогольдуң өлгениннен бээр 100 чыл болур оюн таварыштыр көдээ лекторларга дузаламчы кылдыр районнарже моон адааңда темаларга лекция материалдарын чорудуп берген:

«Николай Васильевич Гоголь — улуг патриотчу», «Улуг орус чогаалчы Н. В. Гогольдуң амыдыралы болгаш чогаал ажылы», «Улуг орус чогаалчы Н. В. Гоголь» болгаш өске-даа. Ол ышкаш Ниитилелдиң область болгаш районнар салбырлары улуг чогаалчының дугайында лекцияларны болгаш илеткелдерни бүдүрүлге, албан организация, школа өөредилге черлеринде, колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде, көдээ сумуларда организастап чорудуп турар.

„Победа“ колхозта часкы тарылга белеткели

Каа-Хем районда «Победа» колхоз эрткен көдээ ажыл-агыйчылында тараа культураларының бедик дүжүттерин ажаап алган. Ол көдээ ажыл-агыйны артелиниң кежигүннери бо чылын оон-даа бедик дүжүттерни алыр деп шиитпирлеп алган ажылдап турар.

Колхозчулар эштер Балчуров, Сувакпит, Санаров олар тараа шөлдеринде 650 шанак өдекти аппарып төккеннер. Ол болза, келир күзүн колхозтуң ховуларындан элбекшилдиг дүжүттерни ажаап алырының магадылал суурун салып турары ол.

Колхозта үрезин тараалар арыглаашкыны бедик темпилиг чоруп турар. Сөөлгү хүннерге чедир 1320 центнер тараа культураларын арыглап дооскан болгаш арткан тарааларны чоокку хүннер иштинде арыглап доозар деп турар.

Ол ышкаш колхозта көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдериниң септелгези база багай эвес чоруп турар. Ында 4 сеялкалар болгаш 22 андазыннар септетинген. Көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери часкы тарылга кампаниязын кыска хуусаа иштинде бедик агротехниктиг деңнелге эртирер дээш бүгү-ле хемчегленни ап турар.

Социалистиг Төрээн чурттун күрүне эрге-ажыктарының камгалалында

☆

В. МОСКОВСКИЙ,
генерал-майор

✪

Февраль 23-те Совет Эвилелинин Чепсектиг Күштерин организастаан хүнден бээр 34 чыл ою болуп турар. Төөгү талазы-биле ол алдарлыг хүнну бистиң улузувус политика болгаш күш-ажыл талазы-биле канчаар-даа аажок улуг көдүрлүүшкүннүг үеде демдеглеп турар.

Большевик партияның удуртулгазы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары коммунистиг тургузуушкуннуң сталинчы программазын чедиишкинниг боттандырып турар. 1951 чылда улус ажыл-агыйын сайзырадырының күрүне планының күүселдезиниң түннелдериниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң чоокта чаа парлатынган Дыннадыы болза, Совет Эвилелиниң үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң дугайын улус массаларының материалдыг чаагай амыдыралының болгаш культуразының улам ынай өзүүшкүнүнүң дугайын тодаргай хереченлеп турар.

Коммунизмниң улуг тудуглары — суг күжү-биле ажылдаар тергиин улуг электри станцияларын болгаш каналларны совет кижилер бедик сорук кириишкини-биле боттандырып турар.

Бистиң улуг күчү-шыдалдыг социалистиг күрүневис чыл келген тудум улам-на чечектелип, коммунизмниң материалдыг баазазы улам-на өвүп, быжыгып турар. Совет улус келир үезинче бүзүрелдии-биле көрүп турар, олар боттарының салым-чаяны дээш сеткил амырлар. Улуг тиилелгелериниң алдары-биле бүргеткен Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду совет улустуң күрүне эрге-ажыктарын, оларның аас-кежиин камгалап турар.

★ ★ ★

Совет Чепсектиг Күштерни большевик партия, ажылчы чоннарның улуг баштынчылары Ленин болгаш Сталин тургускан. Ол бодунуң туруп келген үезинин дургузунда демиселдиң болгаш тиилелгениң алдарлыг оруун эрткен. Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң бүгү төөгүзү болза, маадырлыг чоруктун, Төрээн чуртунга кызыгаар чок бараан болурунуң болгаш бодунуң дайынчы хүлээлгезин эрес-дидими-биле күүседириниң дириг чижээ болур.

Совет Армия — чаа хевириниң армиязы, капиталистиг мөлчүгделден хосталган ажылчыннарның болгаш тараачыннарның армиязы, социалистиг ниитилелдиң улуг артык күштүүн көргүзүп турар эн-не мурнакчы шериг организациязы болуп турар. Совет Армия болза, бистиң чуртувустуң улустарының аразында акы-дүмалышкы болурунуң армиязы, Совет Эвилелиниң бүгү улустарының хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалаарының армиязы. Ол бодунуң тургустунганы бирги хүнүнден-не эгелээш интернационализмниң ёзузунга, өске чурттарның улустарының хосталгазын болга хамаарышпас чоруун хүндүткеп көөрүнүң ёзузунга кижизитинген.

Совет Армияның бо онза үүлдери болза, оон күжүнүң болгаш күчүлүүнүң үнер дөзү, оон делегейге улуг ужур-дузалыг тиилелгелериниң үнер дөзү болур. Ынчангаш олар болза, Совет Армияга капиталистиг чурттарның чангыс-даа армиязының эдилеп көрбээни канчаардаа аажок улуг артык күштү берип турар. Кандыг-ла бир өске чуртка удур кандыг-даа агрессчи халдаашкынны Совет Армия белеткевейн турган болгаш чорутпайн-даа турган. Ол бодунуң чепсээн чүгле эргежок чугула апарган үеларде хереглээр турган.

Совет күрүне тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде бир-ле дугаар күрүнезин чылча-шаап узуткаарын оралдашкан иштики болгаш даштыкы дайзыннар-биле кадыг-берге демиселдерни чорудар ужурга таварышкан. 1918 чылдың эгезинде немец империалистер Совет республиканы удур походту организастаан. Дижинге чедир чепсегленген герман араатанның халдаашкынын бистиң армиявыстың аныяк отрядтары маадырлыы-биле ойтур шаап турган. Нарва болгаш Псков чоогунга немец эжелекчилерге шиитпирлиг согугну берген. Революстуг армияның отрядтарының кайзержи Германияның шериглеринге 1918 чылдың февральдың 23-те шиитпирлиг согугну берген хүнүн совет улус Совет Армияның төрүтүнген хүнү, бүгү улустуң байырлалы кылдыр чыл санында-ла демдеглеп турар.

Америк, англи, француз болгаш япон эжелекчилер 1918 чылдың бирги чартыында Россияга болуп турган контрреволюцияны калбаа-биле ажыглап алгаш, бистиң Төрээн чуртувустуң девискээринче халдап киргеннер.

★ ★ ★

Бистиң чуртувус хамааты дайынны дооскаш, тайбын тургузуушкуннуң ажылынче кирипкен. Ленин — Сталинның партиязы улус ажыл-агыйын катап тургузарынче ажылчы чонну көдүрген. Оон-биле кады большевиктерниң партиязы Ленин болгаш Сталин — хамааты дайынның чылдарында интервентилерни чылча шапкан-даа болза, бистин социалистиг Төрээн чуртувуска удур империалистерниң чаа халдаашкынының айыылы ам-даа бар дээрзин совет улуска сагындырып турган. В. И. Ленин шериг халдаашкынының диргелип турар айыылының дугайын, доктаамал серемчилелдиг болурунуң дугайын сагындырбышаан, мынча деп айтып турган: «...Боттарывыстың тайбын тургузуушкунувусче кирипкен болганывыста бистер ону соксаал чогу-биле үргүлчүлээр дээш бүгү күжүвүстү салыр бис. Оон-биле кады эштер, серемчилелдиг болуп, бистин чуртувустун камгаланыр аргазын болгаш бистиң Кызыл Армиявысты карак огу ышкаш камгалаңар...» (Чогаалдар, т. 33, 125 арын).

Большевиктер партиязы ленинчи-сталинчы айтыышкынны удуртулга болдуруп алгаш, бистиң Чепсектиг Күштеривисти быжыглаарының талазы-биле эргежок чугула хемчегларни алган. Совет Армия эде тургустунган болгаш оон организациязын үениң негелделерин ёзугаар кылган. Армияны хандырарының системазын тургузуп, шеригниң ортумак, дээди өөредилге черлерин организастаан болгаш бир дугаар делегей болгаш хамааты дайынчарның дуржулгазынга үндезилээш, уставтарны, дүрүмнерни ажылдап кылган.

Совет улус большевик партиязын болгаш улуг Сталинның удуртулгазы-биле бодунуң төрээн чуртун кыска хуусааның дургузунда мурнакчы индустриялыг колхозчу күрүне кылдыр хуулдурган. Совет Эвилели болза, сталинчы беш чылдарның дургузунда камгалал талазы-биле канчаар-даа аажок улуг күчү-шыдалдыг болгаш кандыг-даа таварылгаларга шуут белен чурт болган. Бодунуң шериин демисежириниң бар-ла турган чаа техниказы-биле чепсеглээр дээш бистин улус күжүн болгаш хөренгизин-даа харамнанмайн турган. Чепсектиг Күштерниң күчү-шыдалы болгаш техника хандырылгазы чыл келген тудум-на өзүп турган. Ынчангаш Совет Армия болза, механизастатынган болгаш моторжуткан армия апарган. Оон-биле чергелештир оон боочепсектериниң шынары капиталистиг чурттарның шериглериниң чепсектериниң шынарындан ыракта ажыг болган.

Бистиң чепсектиг күштеривистиң системазынга машиналарлыг, куяк машиналарлыг болгаш механизастатынган шериглерни база тургускан. Армия-биле кады оон составынга турган Шериг-Агаар Күштери базала сайзырап турган.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң техника талазы-биле чаартылгазы эш Сталинның ады-биле үзүлбес харылзаалыг.

★ ★ ★

1941 чылдың июль айда фашистиг Германия Совет Эвилелинче дайынны чарлавайн-даа, оор ёзу-биле халдаан. Ол болза, күштүг болгаш айыылдыг дайзын турган. Фашистиг Германияның шериг күжүн тургузарынга АКШ-тың империалистери идепкейлиг рольду ойнап турган. Совет Эвилелинге удур, Европада демократтыг шимчээшкинге удур делегей реакциязының кол согуушкуннуг күжү болза, герман фашизм деп чүвени олар көргеш, ону деткип турган.

Ынчалза-даа империалистериниң эжелекчи планнары долузу-биле буурап дүшкен. Совет Эвилелиниң генералиссимузу И. В. Сталинчы генийлиг стратегтиг планнарын күүсетпишаан, бистиң маадырлыг армиявыс Москва чоогунуң улуг тулчуушкунунга-ла немец-фашистиг эжелекчилерниң тиилетирбезинин дугайында хоозун чугааны чылча шапкан.

Он чыл мурнунда, 1942 чылдың февраль 23-те үндүрген № 55 дужаалынга эш Сталин мынча деп демдеглээн: «Оор, араатан ёзу-биле, хеп-хенертен халдаанының түннелинде дайынның баштайгы айларында немецтерниң дайын талазы-биле турган артык үүлдери ам чок болу берген. Немец фашистиг шериглериниң күр күжү болуп турган хеп-хенертен халдаарының чоруу ам долузу-биле чарыгдатынган. Немец-фашистиг халдаашкынының хеп-хенертен болганы-биле тургустунган, дайын чорудар талазы-биле ден эвес чорук оон-биле узуткатынган. Ам дайынның салымы болза, хеп-хенертениң чоруу ышкаш кол эвес, түр үүлдер-биле шиитпирлетинер чүве эвес, а харыныылдың быжыы, шеригниң моральдыг сагыш-сеткили, дивизияларның саны болгаш шынары, шеригниң чепсеглениишкини, шеригниң баштаар составының организакчы армияга, ужар-чүүлге болгаш суг-шериинге хереглээр техниканы болгаш боо-чепсектерни кылып үндүрер талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажылдар оон дорт удуртулгазы-биле чоруп турган. «Чуртту индустриализастаары болгаш аңаа үндезилээш бүгү-ле улус ажыл-агыйын техника талазы-биле чепсеглээри дээш партияны болгаш күрүненің эн дээре кижилерин чүгле ол баштап шыдаар күштүг турган. Чүгле оон ачызы-биле бистиң армиявыс делегейде кандыг-даа шериглерден артык кылдыр техника-биле чепсегленген» деп эш Ворошилов бижээн («Сталин болгаш ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштери»).

Ленин — Сталинның партиязы болза, Совет Армияны күчү-шыдалдыг техника-биле хандырарындан ангыда бистиң чепсектиг күштеривиске шериг техниказын мергежилдии-биле ажыглап билир, бедик билиглиг кадрларны могаг-шылаг чокка өстүрүп турган. Анаа дайынчыларның политиктиг болгаш идеялыг билиин бедидеринге, бистин дайынчыларывысты совет патриотизмниң ёзузунга бердинген, улузунга маадырлыы-биле бараан болурунга, социалистиг Төрээн чуртун дайзыннарын көөр хөнну чок болурунга кижизидер дугайында улуг кичээнгейни салып турган болгаш салып турар-даа.

Социалистиг тургузуушкуннун чылдарында империалистиг күрүнелер бистиң Төрээн чуртувусче каш удаа өнчүк-чөнгээлиг халдаашкынарны кылып турган. Ынчалза-даа социализм чуртунун чепсектиг күштери дайын өскүдүкчүлерниге шиитпирлиг ойтур-шавыышкыннарны таварыштырып, совет улустун мурнунга бодунуң хүлээлгезин чайыннанчаа-биле күүседип турган.

★ ★ ★

аргазы дээн чижектиг үргүлчү турар факторлары-биле шиитпирлетинер. Маңаа бир үүлдү демдеглээри чугула: немецтериниң арсеналынга ол хеп-хенертениң чоруу чиле бээрге-ле, немец-фашистиг шериглер улуг айыылдың мурнунда болу берген».

Дайынның доктаамал чоруп турар факторларының дугайын сталинчы өөредиг болза, дайын дугайында болгаш дайынның чорудуушкунунуң болгаш төнчүзүнүң аразында дорт тудуш харылзаазының дугайында марксисчи-ленинчи эртемниң улам-ынай чогаадыкчы сайзырадыышкыны болган.

Дайынның доктаамал чоруп турар факторларының дугайында сталинчы өөредиг болза, теория болгаш практика талазы-биле канчаардаа аажок улуг ужур-дузалыг. Ол факторларның үчёду болгаш ону шын ажыглаар чорук болза, дайынчы болгаш организакчы ажылга кол сорулгаларны шиитпирлээринче чогуур кичээнгейни угландырар арганы бээр.

Дайыннарның төөгүзүнде эн улуг тулчуушкун — Сталинград тулчуушкуну Совет Армияның кайгамчыктыг тиилелгези-биле доозулган. Сталинград тулчуушкуну немец-фашистиг армияның буурап балдыышкыны болган. Сталинград болза, дайынга болган үндезин эргилдениң эгези болган болгаш бистиң армиявыс дайзынның холундан стратегтиг инициативаны хунаап алган. Сталинградка чылча шаптырганының соонда немецтер коваяр аргажок болган.

Совет Армия Сталинградка төөгүлүг тиилелгени чедип алганының соонда Курск чоогунга немец-фашистиг шериглерни база чылча шапкан болгаш бодунуң шавар халдаашкынын улам калбарткан. Курск чоогунга болган тулчуушкун гитлерлиг Германияны буступ дүжеринге таварыштырган. Совет Шериглер бүгү фронтулар-биле шавар хөлдаашкынны эгелээш, совет девискээрниң фашистерге эжелетиргеи турган черинин үштүн ийи кезиин хостап алган.

Совет Эвилели бодунун эвилелчи хүлээлгезин күүседип, делегейниң ийи дугаар дайынынга ниити тиилелгени чедип алыры дээш гитлерлиг Германияның шериинге өлүмнүг согуушкунну улаштыр-улаштыр берип турда, АКШ-тың болгаш Англияның чагырыкчы бөлүктери гитлерлиг Германияга удур шынгыы демисежиринден ойталап, боттарының эчис сорулгазынга кордап турганнар. Олар Европага ийи дугаар фронтуну ажыдарының талазы-биле боттарының хүлээлгезин өжегээр күүсетпейн турган.

Ийи дугаар фронтуну ажытпайн турганының чылдагааны болза, фашистиг Германия-биле дайынга Совет Эвилелиниң чилчиин үзүп алгаш, дайын сөөлүнде бистиң чуртувусту АКШ-тан болгаш Англиядан хамаарылгалыг кылыр дээн оралдажыышкын болуп турган.

Бир муң тос чүс дөртен дөрт чыл — сталинчы он согуушкуннарны таварыштырганының чылы — шиитпирлиг тиилелгелериниң чылы болган. Совет Эвилели болза, бодунуң күштери-биле гитлержи аг-шеригни чылча шапкаш, Германияны ээлеп, Францияны болгаш Европаның өске-даа улустарын фашистиг кинчи-бектен хостап шыдаар дээрзин Совет Армияның деннээр чүве чок улуг тиилелгелери бүгү делегейге көргүскен. Чүгле ам ынчаарда америк-англи чагырыкчы бөлүктер Барыын Европага боттарының тергиидээр чоруун чедип алыры-биле Францияже шаап киргеннер. Дайынның ол-даа үезинде олар фашистиг шериглерни долузу-биле чылча шаптырыышкындан камгалап алыр, ону Европага антидемократтыг күш кылдыр ажыглаарынга артырып алыр дээш бүгү хемчегларни ап турганнар.

1945 чылдың май айда Совет Армия фашистиг Германияны чугаа чокка дүжүп бээринче албадааш, гитлерлиг армияны чылча шапышаан, дайынны дооскан. Ол төөгүлүг тиилелгенин соонда үш айлар эрткен соонда, бистиң чазаавыстың эвилелчи хүлээлгезин күүседири-биле Совет Армия империалистиг Японияның колдуг курган черинин күштерине өлүмнүг согуушкунну таварыштырган, Японияны база-ла чугаа чокка дүжүп бээринче албадааш, оон аг-шериин чылча шапкан.

Ада-чуртту Улуг дайынынга бистин улустун чедип алган бүгү-делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг тиилелгези болза, империалистиг ийи дугаар атаказын ойтур шапкаш, совет социалистиг тургузугну — бүгү делегейге депшилгенин, тайбының болгаш демократияның чөлегижин камгалап ап, Европаның улустарын фашистиг эжелелден хостаан болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарын фашистиг кулданыышкынның айыылындан хостап алганы ол болур. Төп болгаш Мурнуу-Чөөн Европаның чурттары—Польша, Венгрия, Чехословакия, Румыния, Болгария, Албания дээн ышкаш чурттар Совет Эвилелиниң тиилээнинин ачызында империалистиг системадан шуут адырылган. Ол чурттарда улус-демократтыг корум-чурум тургустунгулаан. Ол чурттар ам үеде ССРЭ-ниң байлакшылдыг дуржулгазын ажыглап, оон улуг дузаламчызынга даянып алгаш, социализмче чедиишкиннинг чоруп орарлар. Европаның ортузунда тайбынга ынакшылдыг Германияның Демократтыг Республиказы тыптып келген.

Герман болгаш япон агрессорларны чылча шапкан чорук кыдат улустун төөгүлүг тиилелгени чедип ап, Кыдат Улус Республиканы догуннадырынга деткимчелиг арганы тургускан. Кыдат улустуң тиилелгези болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда делегей империализминиң ниити системазынга эн күштүг согуушкун болган.

Бистиң совет ниитилел болгаш күрүне тургузуувус, бистиң күчү-шыдалдыг Чепсектиг Күштеривис Ада-чурттуң Улуг дайынынга тиилекчи болуп үнген. Ол бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг тиилелгени немец-фашистиг эжелекчилерге удур бүгү улустуң демиселиниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы болуп турган Ленин — Сталинның партиязының шылгарангай удуртулгазы-биле чедип алган.

Ада-чуртту Улуг дайынынга Совет Эвилелиниң тиилээниниң кол-ла үүлү болза, эш Сталинчың гениймлиг удуртулгазы болган. Дайзынны Совет Чепсектиг Күштериниң тиилээн чоруу—сталинчы полководчу гениймниң тиилелгези болур.

★ ★ ★

Совет Эвилели болгаш оон армиязы, флоду дайынны тиилээш, дайындан улам-на күштүг болгаш быжыг болуп үнген. Бистиң улузувус тайбың тургузукчу күш-ажылче канчаар-даа аажок улуг сорук кириишкин-биле кирипкен болгаш коммунистиг тургузуушкуннуң фронтузунга чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар.

Совет күрүне болза, бүгү делегейге тайбың дээш төлептиг болгаш туруштуг демисежип турар. Тайбының болгаш демократияның күчүлүг лагерин Совет Эвилели башташ турар. Бистиң социалистиг хүрүневистиң шылгарангай сталинчы даштыкы политиказы бүгү-ле чурттарда миллион-миллион бөдүүн болгаш аксеткилдиг кижилериниң деткимчезин ап турар.

Совет кижилер боттарының күштерин болгаш энергиязын улус ажыл-агыйының болгаш культураның улам ынай көдүрлүүшкүнүнге бербишаан, боттарының чепсектиг күштериниң дугайында, оон дайынчы белеткелин бедидериниң дугайында улуу-биле сагыш салып турар. Бистиң улус болгаш оон дайынчылары мындыг сталинчы сөстерни эки билирлер: «Бистер тайбың социалистиг тургузуушкунну калбартпышаан, чаа дайынның планнарын кылып турар бүгү делегей реакциязының чимзениишкиннериниң дугайын чаңгыс-даа минутада утпас ужурлуг бис. Тайбың күш-ажылче шилчип киргенде, үргүлчү серемчилелдиг болуп, бистиң чурттун чепсектиг күштерин болгаш камгаланыр аргазын карак огу ышкаш кадагалаар дээрзиниң дугайында улуг Ленинниң айтыышкынын билири эргежок чугула» (ССР Эвилелиниң Чепсектиг Күштер Министриниң дужаалы, № 7, 1946 чылдың май 1).

Капиталистиг чурттарда чепсекти эңдере кылып үндүрүп турары-биле кады шериг бюджеди өзүп турар. Тайбың болгаш тайбынга ынакшыл дугайында империалистерниң кандыг-даа хоозун шуугаашкыннары делегейниң чаа дайынынга АКШ-тың калчаалыы-биле белеткеним турарының дугайын улустардан чажырып шыдавас-даа. Олар делегейни бүдүү-биле ээлеп чагырарынче чазыйлавышаан, Гитлерниң оруу-биле чоруп турарлар. Америк империалистер Кореяга боттарының чепсектиг интервенциязын эгелээн болгаш Кыдаттың Тайван ортулуун эжелеп алганнар. Олар ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур дайынны белеткеп турарлар.

Атомнуг бомбаны ажыглаары-биле улустарны коргударын америк агрессорлар кордап турганнар. Ынчалза-даа дайын кыпсыкчыларының ол чоруу болдунмаан.

Совет улус тайбын дээш туруштуг демисежип турар. Ынчалза-даа совет улус империалистиг араатаннарның кыжаныындан кортпайн турар. Делегейниң чаа дайынының уржуундан хамыктың мурнунда АКШ-тың болгаш өске-даа буржуаз чурттарның капиталистери коргар ужурлуг, чүге дээрге, чаа дайын болза, капиталистиг тургузугнуң хоралыының болгаш ол ханныг тургузугну оон өске, социалистиг тургузуг-биле солуурунуң эргежок чугулазының дугайында айтырыгны улустарның мурнунга тургузуп келир деп Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оонуң дугайында илеткелинге эш Берия чугаалаан.

Совет улус болгаш оон маадырлыг дайынчылары империалистериниң чимзениишкиннерин серемчилелдии-биле хайгаарап турар. Бистиң улузувус дайын күзевейн турар. Ол тайбың күш-ажылды, коммунизмни тургузарын күзеп турар. Ынчалза-даа кым-на совет күрүненің тайбынга ынакшылдыын оон кошкааның барымдаазы деп көөр болдур, ол шын эвес билип турары ол болур. «Кымга-даа аштырбаан мораль болгаш дайынчы шынарлары-биле делегейге алдаржаан Совет Армияда болгаш Шериг-Далай Флодунда төөгүнүң өөредиглиг үүлдерин тоовайн, бистиң Төрээн чуртувусче база катап халдаарын дитигиптер дайзын бүрүзүнге өлүмнүг согуушкунну бээриниң бүгү хевириниң бо үениң чепсектери бар» деп эш Берия Октябрьның социалистиг Улуг революциязычын 34 чыл оонуң дугайында илеткелинге чугаалаан.

Совет дайынчылар болза, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң салым-чаяаны дээш харыысалганы ханызы-биле билбишаан, совет улустуң болгаш Ленин—Сталинның улуг партиязының оларга берген бедик идегелинге төлептиг болур дээш бедик дайынчы мергежилдиг болур чоруктун үндезини—совет дайынчының корум-чурумун быжылып, хүн келген тудум-на боттарының дайынчы мергежилин бедидип турар.

Тайбың күш-ажылывысты камгалаар ужурлуг бис.

АМ ТАЙБЫҢ ТУРГУЗУУШКУНУКУҢ ФРОНТУЗУНДА

Тайбыңның солдады

Ажылчын хептиг, оожум томааныг, ынчалзажок шимченгир кашпагай, кичээнгейлиг болгаш эрес-шоваа карактарлыг аныяк эр — бирде дээрбеден белен кылдыр тыртып үндүрүп турар далганны кээп холунга тудуп хынап көре каап, бирде тараа шуудар транспортёрнуң ажылын кээп эдип таарыштыра каап, оон лабораторьяга чеде бергеш, шинчилээн тарааның анализин ылавылап көре каап, базынгыр болгаш туттунгур чоруп турар. Ол дээрге, Кызылдың далган дээрбезиниң стахановчузу дээрбежи Василий Федосеевич Дрёменнин ажылдап турары ол. Совет Армияның хүнүнге пландан дашкаар артык продукцияны бээр дээш, стахановчу бодунуң эштери-биле кады тайбыңның эелчээнде шак ынчаар ажылдап турарлар.

Василий Федосеевич Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи. Ол 1943 чылдың чайынындан эгелээш, дайын доозулгуже чедир фронтуга немец эжелекчилер-биле тулчуп чоруп турган. Оон эрес солдат болуп турганын оон хөрээнде «Эрес-дидим чорук дээш», «Германияны ажып тиилээни дээш», база «Совет Армия болгаш Флоттуң 30 чыл ою» деп медальдернин чайынналып чорууру херечилеп турар.

Василий Федосеевич 1950 чылдын июль айда шериг албанынан халажып чанып келген. Ол дораан-на Кызылдың далган дээрбезинге ажылдай берген. Оон эгелээш-ле стахановчуларның одуруунга кире берген.

— Силер канчап стахановчу болуп берген силер? — деп айтырыгга ол мынчаар харыылаан:

— Найыралдыг коллективтиң кызымакай ажылының түннели-дир. Мен оон кежигүнү мен. Коллектив мени ынчаар өстүрүп каанынга өөрүп чоруур мен. Бисте партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары ажылдап турар. Кижи бүрү социалистиг хүлээлге-биле хаара туттунган. Бодум комсомол эге организациязының секретари мен. Комсомолчулар кызымакай ажылдап турарлар. Оон ынай бисте ажыл кылырының таарымчалыг байдалы база бар. Дээрбеним кол-кол ажылдары механизастынган. Эш Сталин бистерни тайбыны күш-ажыл-биле камгалаарын өөредип турда, кижи канчап кызып ажылдавас боор. Дайын чылдарында дайынчы солдат чордум, ам тайбыңның солдады мен — дээн.

Найыралдыг болгаш кызымакай ажылдың түннелинде коллектив бүдүрүлге программазын күүседир талазы-биле чедиишкиннерлиг болган. 1951 чылдың бүдүрүлге планын 139 хуу күүседкен, эш Сталинга алган хүлээлгелерин коллектив эелеп шыдаан. Бо чылдың январьда бүдүрүлгэ планын ажыр күүседкеш, ВКП(б) хоорай комитединиң болгаш хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң бүдүрүлгелер аразынга шилчиир кызыл тугун чедип алган.

—Василий Дрёминден калышпайн турар шалыпчылар болгаш стахановчулар база бар. Михаил Росснев, Р. Южаков, Алексей Юсупов, Илья Иванов, Ш. Куулар оларның аттарын коллективте хүндүлел-биле адап турар.

— Мээң бригадамның кежигүннери шуптузу үлүг нормаларны күүседип турар. Ийи чангыс кижилер эвес, баштай бүгү бригаданы, а оон соон дарый бүгү коллективти стахановчу болдурарын боттандырар дээн улус бис. Ону бистиң бригаданың оолдары билир. Ол черле болдунуп болур болгаш кылыр ужуруг хүлээлгевис дээрзин билип турар бис — деп, Василий Дрёмин бодунуң өөрү оолдарже көргүлээш, таваар болгаш бүзүрелдиг медеглээн.

Василий Дрёминни үүгле бүдүрүлгеде оон ажылчы черинден эвес, хөй-ниитинин ажылдарын кылып чоруп турарын база көөр бис. Ол боду ВКП(б) хоорай комитединиң чанында агитаторлар семинарында өөренип турар. Солуннардан болгаш сеткүүлдерден, база радиодан дыңнаан сонуурганчыг медээлерни коллективке кээп чугаалап берип турар. Коммунизмниң улуг тудугларының дугайын Василий Дрёмин онза сонуургап, бодунуң беседаларын оон эгелеп чугаалаар кижи.

Дээрбе коллективи 1950 чылдың август айдан эгелээш 85 хуулуг крупчат (нарын далган) дээрбедээринче шилчип кирген. Ол болза, коллективке база бир чаа үүл болган. Василий Дрёмин бүдүрүп үндүрген продукциязының шынарын бедидеринге улуг кичээнгейни салып турар.

Василий Дрёминниң болгаш оон эштериниң биске сүмелеп турары бүдүн бригаданы болгаш бүдүрүлгени стахановчу методтуң аргазы-биле ажылдаарынче шилчиир деп саналын деткиир ужуруг бис. Бистиң улуг делгем чуртувустуң бүдүрүлгелеринде стахановчу цехтер, бригадалар, оон туржук бүдүн заводгар безин барын билир бис. Бистиң бүдүрүлгелеривиске ону боттандырып шыдаарының болур аргалары бар болгаш боттандырар ужуруг бис.

С. ТАМБА.

Кызылдың автотранспорт конторазында чолаачы болуп ажылдап турар эш М. Понаргин Ада-чурттуң Улуг дайынынга киржип, берге болгаш узун-даа фронтучу орукту эрткен. Ол бистиң армиявыстың кезектери-биле Ленинградтың маадырлыг камгалалынга, Праганы хостаарынга, Берлинни алырынга киришкен.

Михаил Понаргин Кызыл сылдыс-орден-биле болгаш «Эрес-дидим чорук дээш», «Ленинградтың камгалалы дээш», «Праганы хостааны дээш», «Берлинни алганы дээш», база «Германияны тиилээни дээш» деп медальдер-биле шаңнаткан.

Дайын мурнунда ажылдап турганы автотранспорт конторазынга катап ээп келгеш, эш Понаргин бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип турар. Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюнга алдар кылдыр февральдың 17 хүннеринде планын 112 хуу күүседкеш, 22 литр кывар-чүүлдү камнап алган. Ам эш Понаргин 1952 чылдың апрельдиң үлүүн ажылдап турар.

Чурукта: М. Понаргин бодунуң өг-бүлези-биле патефонга Совет Армияның дугайында ырларны дыңнап олурары.

Чуруу **А. ЕРМОЛАЕВТИИ.**

Төрээн чурттуң хөрээ дээш

Делегейде эң баштайгы социалистиг күрүне—ССРЭ-ни узуткаарын, оон аас-кежиктиг чонун кулданырын кордап, калчаалыг дайын-биле халдаан гитлерлиг Германияның фашистиг араатан шериин болгаш оон чалчазы күрүнелерниң шериглерин совет чурттан үндүр сывыргаш, оларны боттарының чурттарынга чылча-шаварының улуг тулчуушкуннарынга Совет Армияның дайынчылары-биле кады Тываның эки-тура отрядының дайынчызы болуп киржир аас-кежиктиг болган мен.

Дайзынга удур тулчуушкунче 1944 чылдың эгезинде Барыын Украинаның Дубно хоорайындан эгелеп киргеш, дайзынның хогу үзүлгүже чедир дайылдашкан мен. Бо үеним дургузунда Барыын Украинаны, Румынияны, Венгрияны, Чехословакияны дайзындан хостаарының кадыг-берге тулчуушкуннарынга киржип, станоктуг пулемётчу болуп, алгаш, дайзынны хээй-кыргый тудуп чораан мен. Ынчангаш мээң дайзынга удур хайыккан күзелим тиилелгебиле хандыртынып боттанган. Ада-чурттуң Улуг дайынының фронтуларынга дайзынга удур тулчуушкуннарга дидим чоруун көргүскен дээш мени «Кызыл сылдыс» орден-биле болгаш дайынчы шылгаралдың медальдери-биле шаңнаан.

Мен, 1946 чылда Совет Армияның хүрээлеңинден ээп чанып келгеш, Танды районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин кежигүнү болуп кирип алгаш, төрээн колхозумда ажылдап турар мен.

Ам үеде колхозтуң инек мал фермазының эргелекчизинде ажылдап, колхозтуң 1952 чылда инек мал өстүрериниң планын күүседир дээш, кышкы азыралын чөп организастап, кыштың айыылындан чаңгыс-даа мал өлүрбес дээш, бүгү күжүм болгаш аргаларым-биле ажылдап турар мен. Мээң бичии-даа болза күш-ажылым Төрээн чуртумнуң күчү-шыдалының улгадырынга немере болзун дээш моон соңгаар-даа кызымакай ажылдаар мен.

В. КАРА-ООЛ,

Сталин аттыг колхозтуң инек мал фермазының эргелекчизи.

Совет Армияның хүнүн даштыкы чурттарда демдеглеп эртирип турар

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Польшаның хөй-ниитизи Совет Армияның 34 чыл оюн демдеглеп турар. Польша-совет найырал ниитилелиниң кол эргелели Совет Армияга алдар болдурган улуг плакатты парлап үндүрген болгаш чер-черже тараткан. Аныяк Совет республиканы интервентилерден камгалаарының хөрээнге В. И. Ленин биле И. В. Сталинның турганы Совет Армияның улуг ролюнуң дугайын, оон күш-күчүзүнүң дугайын болгаш Европаның гитлержилерге кулдандырган улустарының хостакчызы, база бүгү делегейде тайбыңның чөленгизи болганы-биле оон бүгү-делегей төөгүлүг ролюнуң өзүүшкүнүнүң дугайын херечилеп турар элбек материалдарны катыштырган «Беседчиниң блокнодун» улуг тираж-биле парлаан. Гитлержи армияны чылча шаварын хандырган совет шериг эртемин турганынга Сталинның полководчу генийиниң канчаар-даа аажок улуг ролюн материалдарда демдеглеп турар.

Бүдүрүлгелерде, албан черлеринде болгаш клубтарда польша-совет найырал ниитилелиниң бөлгүмнери фотовитриналарны ажыткылаан. Совет Армияга алдар болдурган хана солуннарны үндүрүп, беседаларны чорудуп турар.

Гитлержи эжелекчилерден Польшаны хостаар дээш демиселге өлген совет дайынчыларның хөөрлерин суурларның болгаш хоорайларның чону эдип, шеверлеп турар.

Варшавага, воевода болгаш можу төптеринге Совет Армияның хүнүнде байырлыг хуралдарны эртирип турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Фашистиг кулданыышкындан румын улусту хостаан Совет Армияның хүнүн Румынияның ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглеп турар.

Бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде, дээди өөредилге черлеринде болгаш школаларда, күрүне болгаш коллективтиг ажыл-агыйларда маадырлыг Совет Армияның дайынчы оруунун дугайында беседаларны чорудуп турар. Солуннарда болгаш журналдарда алдарлыг хүнге холбаштырган чүүлдерниң болгаш өске-даа материалдарның номчулгаларын ССРЭ-биле харылзаа быжыглаарының румын ниитилелиниң бөлгүмнеринде чорудуп турар. Бухарестиниң болгаш өске-даа хоорайларның ном магазиннеринде Совет Армияга алдар болдурган витриналарны болгаш литературлуг делгелгелерни ажыткылаан.

Совет Армияның 34 чыл оюнга алдар болдурган байырлыг хуралдарны бүгү областар болгаш районнар төптеринде чорудуп турар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Чуртту фашистиг дарлалдан хостаан Совет Армияның 34 чыл оюн Болгарияның ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглеп турар. Алдарлыг хүнге күш-ажылчы чаа-чаа тиилелгелерлиг ужуражыр дээш фабрикаларга болгаш заводтарга чорудуп турган социалистиг чарыш эки түннелдерни көргүскен. Чурттуң хөмүр даш бассейнинин баштыны — Димитрово хоорайның шахтёрлары Совет Армияның 34 чыл оюнга алдар кылдыр хөмүр даш тывыжын улгатырары дээш кызымакай демисежип келгеннер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар элээн хөй чаартыкчы саналдарны дагжылар чарыштың хүннеринде киргеннер. Ажылчын Георгий Хицов, үнелиг саналды киирген. Хицов болза, хөмүр даш чүдүрген демир орук вагоннарының чүгүн механизм күжү-биле дүжүрерин боттандырган.

Совет Армияның хүнүнге үлегерлиг ужуражыры дээш чарышты Софияның Георгий Димитров аттыг паровоз-вагон заводунга, Сталин хоорайның пароход тулар черлеринге болгаш өске-даа үлетпүрлүг бүдүрүлгелерде калбаа-биле чорудуп келген. Чарыштың түннелинде ол бүгү бүдүрүлгелерде М. Левченконуң болгаш Г. Мухановтуң стахановчу методтары-биле ажылдап турарларның саны дыка көвүдээн. Продукцияның бот өртээ чингээн.

ДАНИЯ

КОПЕНГАГЕН. Февраль 20-де Копенгагенге дани-совет ниитилелдиң Совет Армияның 34 чыл оюнга тураскааткан хуралы болуп эрткен. Хуралдың болуп эрткен залын ССРЭ-ниң болгаш Данияның күрүне туктары-биле шимепкен турган.

Гитлерлиг Германияны чылча шаварынга болгаш гитлерлиг эжеледен Европаның улустарын, ылаңгыя дания улусту хостаарынга Совет Армияның шылгарангай ролюн дани-совет ниитилелдиң даргазы профессор Иорген Иоргенсен бодунун чугаазынга онзалап демдеглээн.

Совет Армияның дугайында илеткелди чогаалчы Петер Роде кылган.

(СЭТА).

Совет Армияның Төп музейинде

Хамааты дайынның фронтуларынга Кызыл Армияның дайынчы чедиишкиннерин көргүскен делгелгени 1919 чылдың декабрь айда организастаан турган. Анаа үндезилээш Кызыл Армияның Төп музейи тургустунган.

Музейниң 16 залдарында Кызыл Армияның тургустунганын, 1919-1922 чылдар үезинде даштыкы эжелекчилерге болгаш иштикиниң контрреволюциязынга удур оон маадырлыг демиселдериниң, тайбың социалистиг тургузуушкуннуң үезинде Совет Эвилелиниң кызыгаарларын камгалаары дээш тулчуушкуннарының дугайын болгаш 1939-1940 чылдарда советфин дайынының база совет улустуң немец-фашистиг эжелекчилерге удур Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайын тодаргай көргүскен.

Хостатынган ажылчыннарның болгаш тараачыннарның, бистиң чурттуң улустарының акы-дунмалышкы армиязының, интернационализмниң ёзузунга кижизитинген армияның тургузукчулары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның тергиин улуг скульптураларын баштайгы залда тургузуп каан турар.

Бистиң чуртувусче халдап оон хамаарышпас чоруун узуткаарын ораладжкан даштыкы эжелекчилер-биле демисежир дээш Кызыл Армияны тургускан. Ынчангаш 1918 чылдың февраль 23-те Псков болгаш Нарва чоогунга немец эжелекчилерниң дыка улуг күжүн ол чылча шапкан. Ол дугайын чурукчу Н. Осеневтиң «1918 чылдың февраль 23-те Псков чоогунта немец интервентилерни чылча шапканы» деп чуруу тодаргайы-биле көргүзүп турар.

Америк, англи, япон, француз болгаш немец эжелекчилерниң 1918—1919 чылдар үезинде бистиң чуртувуска удур интервенцияга хереглеп турган боо-чепсектерин олла залда делгеп салган.

Пермь катастрофазын И. В. Сталинның узуткаанын, Петроградтың маадырлыг камгалалын оон удуртулгазы-биле организастаанын болгаш Антантының бирги, ийиги походтарын чылча шапканын чугаалап турар дыка хөй санныг чүүлдерни музейниң ийи дугаар залында делгээн.

Хамааты дайынның маадыры В. И. Чапаевтиң дайылдажып чоруп турарын көргүскен чурукчу П. Васильевдиң чуруун ол-ла залда делгеп каан турар. Ол ышкаш К. Е. Ворошиловтуң болгаш С. М. Будёныйның удуртуп турганы Бирги Аттыг Армияның тургустунганын төөгүп, маадырлыг демиселдерин көргүзүп турар чуруктар көрүкчүлерге тергиин сонуурганчыг.

Үш дугаар залдың ортузунда Аттыг Армияның дайынчы тергеде салган пулемёдун тургузуп каан. Ону польша болгаш врангель фронтуларынга кызыл шериглер ажыглап чоруп турганнар. Ол залда Антантының үшкү походун Кызыл Армияның чылча-шапканын көргүскен. Ол тулчуушкуннарны көргүскен чуруктар база делгетинген.

Музейниң дараазында залында Камгалалдың Улус Комиссары И. В. Сталинның 1942 чылдың февраль 23-те үндүрген дужаалындан алган: «Даштыкының интервенти-эжелекчилерин хамааты дайынның үезинде чылча шапкан чорук Совет Эвилелиниң улустарынга үр тайбыны болгаш тайбың тургузуушкунну чорудар аргазын хандырып берген» деп сөстерни бижээш, азып каан турар.

Сталинчы беш чылдарның үезинде ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң дүрген өзүп, сайзырап турганын айыткан диаграммаларны ында көргүскен. Үлетпүрүнүң өзүүшкүү-биле чергелештир Кызыл Армияның техника талазы-биле хандырылгазы, оон дайынчы мергежили улам-на быжыгып турган.

Бистин чурттуң тайбың сайзыралынга бүгү делегей реакциязы бүгүле аргалар-биле шаптыктаарын ораладжып турган: АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның империалистериниң деткимчезинге даянып алгаш, оларның айтыышкыныбиле Финляндия 1939 чылдың ноябрь 30-де Совет Эвилелинге удур дайынны эгелээн.

Ол ышкаш гитлерлиг Германияның фашистиг аг-шериин Совет Эвилелинге удур эжелекчи дайынга ажыглаар дээш дыка хөй капиталистиг чурттарның империалистерниң оларга дузалап турганын көргүскен чүүлдерни музейде тодаргайы-биле айтып турар. Ында гитлержи план «Барбаросстуң планын»— ССРЭ-же халдаарының планын долузу-биле делгеп каан.

Дараазында — бешки залда совет улустуң Ада-чурттуң Улуг дайынының эгезин көргүскен делгелгелер бар. Ында ССР Эвилелиниң Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы болгаш Даштыкы Херектерниң Улус Комиссары В. М. Молотовтуң 1941 чылдың июнь 22-де радио дамчыштыр кылган чугаазын болгаш Камгалалдың Күрүне Комитединиң Даргазы эш И. В. Сталинның 1941 чылдың июль 3-те радио дамчыштыр чугаалаан чугаазын долузу-биле бижээш делгээн.

Партияның, эш Сталинның кыйгырыы-биле совет улус Ада-чурттуң Улуг дайынынче көдүрлүп үнгеш, немец-фашистиг эжелекчилерге удур тулчуушкуннарга кажан-даа көстүп көрбээн маадырлыг чоруктарны кылып турганнар. Совет кижилер Төрээн чуртун камгалаарының тулчуушкуннарынга массалыг маадырлыг чоруктарны кылып турганнар. Дайынның эн-не баштайгы хүннеринде маадырлыг чорукту кылган капитан Гастеллонуң, Москваны камгалап турган биче лейтенанты В. Талалихинниң фашистиг ужар-хемени буза үстүрүпкенин көргүскен чуруктар ында бар.

Социалистиг чурттуң найсылалынче эжелекчилер калчаалыыбиле чүткүп турган. Москваның камгалалынга совет дайынчылар тергиин улуг маадырлыг тулчуп турганнар. Музейде Москваның камгалакчызы Сергей Белоустуң маадырлыг чоруун база көргүзүп каан.

Маадыр хоорайлар — Одессаның, Севастопольдун, Ленинградтың маадырлыг камгалалын база-ла долузу-биле көргүзүп турар.

Фашистиг аг-шеригниң командылал чери эң дээре, шилитинген шериг катыжыышкыннарын Москваже салып турган. Музейде дыка хөй немец, австри, бельги, дания, француз боо-чепсектер болгаш Москваны алганы дээш шериглерни шаннаарынга белеткээн канчаар-даа аажок хөй санныг немец орденнерни көргүзүп каан турар.

Фашистер чеже-даа хире улуг күжүн салып турза, Совет Армия гитлержи командылал черинин планын чылча-шапкан болгаш 1941 чылдың декабрьның 6-да Москва чоогундан эгелээш, удур шавархалдаашкынче кирипкен. Немец шериглер арга чоктуң кырындан дезип үнген болгаш баштайгы 40 хонуктуң дургузунда безин 300 муң солдаттарын болгаш офицерлерин өлүртүп когараан, 3 муң хире танктарын, 4 801 үгер-бооларын база оскунган.

Москваже немец танктарны эртирбээн маадырлыг гвардейжи-панфиловчуларның канчаар тулчуп турганын көргүскен канчаар-даа аажок улуг чурукту (ону чурукчу В. Панфилов чураан) азып каан турар. Ол чуруктуң адааанда панфиловчуларның политудуртукчузу, Совет Эвилелиниң Маадыры В. Г. Клочковтун ол тулчуушкун үезинде: «Россия-даа делгем чаагай-ла, а аткаарлаар чер чок. Артывыста Москва» деп чугаалаан сөстерин бижип каан.

Совет Армияның дайынчыларының аразында коммунист болурун күүсөр кижилер дыка көвей турган. Тулчуушкунче кирер деп турган, кызыл-шеригжи Денисов мынча деп бижээн:

«Дайылдажыышкынче кады кирип турган эштеримге тиилелгени аазап тур мен.

Мен дайзынны көөр хөөнүм чок. Мен аңаа кыжаныглыг мен. Мен өлүмче кезээде дорт көрүп чордум. Мен оон кортпас мен. Бир эвес дайын шөлүнге өлүп калзымза, мени большевик деп санаар силер».

Сталинград чанынга болгаш Курск девискээринге болган улуг тулчуушкуннарга бистиң ажыглап турганывыс күштүг техникавысты көргүскен чуруктар музейде дыка хөй. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 26 чыл оюнуң дугайында эш Сталинның илеткелинден алган сөстерни бижээш аскан: «Сталинград чоогунга болган тулчуушкун немец-фашистиг армияның буурап батканы болган, а Курск адаанга болган тулчуушкун ону өлүмнүң мурнунга тургускан».

«Кызыл Армияның шериглериниң Кременчуктун мурнуу талазынга Днепр хемни 1943 чылда, кежип турары» деп улуг чурук көрүкчүлерниң кичээнгейин хаара тудар.

Он ынай 9, 10, 11, 12 дугаар залдар Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Чепсектиг Күштерниң шиитпирлиг тиилелгелериниң, эн ылаңгыя сталинчы он согуушкуннарның дугайын чугаалап турар. Ол согуушкуннарның түннелинде совет девискээр, хоорайлар улаштыр-улаштыр хосталып-ла турган. Хосталган совет кижилериниң өөрүшкүзү деннээр чүве чок турган. Одессаның болгаш өске-даа дыка хөй хоорайларның чурттакчылары хостакчы Кызыл Армияны уткуп турарын көргүскен чуруктар дыка хөй.

Фашистиг эжелекчилерниң тыылынга тулчуп чоруп турган партизаннарның дайынчы чорудулгаларын калбаа-биле көргүскен. Совет Эвилелиниң ийи дапкыр Маадыры, УССР-ниң партизан катыжыышкынының командири генерал-майор С. А. Ковпактың чуруу база бар.

Маадырлыг совет улустуң дайзынны тиилээри дээш могаг-шылаг чок маадырлыг күш-ажылын музейде делгеми-биле көргүзүп турар.

Фабрикаларның болгаш заводтарының ,колхозтарның болгаш совхозтарның фронтуже чоруткан продукцияларының ужу-кыдыы көзүлбес апарган бар чоруурун көргүскен документи-чуруктар эмге-хаяажок.

Гитлержи кулданыкчылардан эдилекчилериннен хосталганы Совет Армияның ачызы-биле алган чурттарда Совет Армияга турасказаткан турасказалдарның хевирлерин музейге барганнар улуг чоргаарал-биле көөрлер.

Көрүкчүлер сөөлгү эзлдың делгелгелерин көрүп турган, гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны Совет Армияның чылча-шапканын тодаргай көөрлер. Чурукчу И. Г. Бобрыкинниң «Рейхстаг 1945 чылдың маанның 2-де» деп чуруу көрүкчүлерни улуг сонуургалыр. Рейхстагтың кырында совет дайынчыларының аскан кызыл тугу киискип турар.

Совет Эвилелиниң үш дапкыр Маадыры майор Кожедубтуң «Ла—7» деп самолёдунуң моделин делгээн. Ол оон-биле 62 дугаар фашистиг самолётту Берлинниң кырынга дүжүр аткан.

Маньчжуриянның болгаш Соңгу Кореяның хөй-ниити организацияларының болгаш чурттакчыларының япон эжелекчилерден хостааны дээш өөрүп четиргенин илередири-биле чоруткан дыка хөй санныг белектерин ында делгээн. Сөөлгү — 15-ки залдың ортузунда коммунизмниң улуг тудугларының чуруун тургускан. Советтер чуртунуң коммунистиг ниитилелдиң тургузукчуларының тайбың күш-ажылын камгалап турар чепсектиг күштериниң дайынчы өөредилгезин көргүскен чуруктар база бар.

«Совет Эвилелинче халдаар үеде Совет Эвилели чепсек чок турарын агрессорлар күзеп турбайнаан. Ындыг-даа болза, Совет Эвилели оон-биле чөпшээрешпес болгаш агрессорларга бүгү чепсекбиле ужуражыр хөрөк деп бодап турар» деп эш Сталинның «Правданың» корреспондентизиниң атомнуг чепсек дугайында айтырыынга харыылаан сөстерин көскү кылдыр бижип каан турар.

В. АНДРЕЕВ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

БОО-ЧЕПСЕКТИ ЭНДЕРЕ БҮДҮРҮП ТУРАР ЧОРУК АКШ-ТЫҢ ЭКОНОМИКАЗЫН БУУРААШКЫНДАН КАМГАЛАВАЙН ТУРАР

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң калбартып чорудуп турары боо-чепсекти эндере бүдүрер чорук чуртту экономнуг кризистен чүгле камгалавайн турар эвес, харын америк экономиканың буураашкынын күштелдирип турарын чаа-чаа барымдаалар хүн-бүрү көргүзүп турар.

Дайын белеткелдеринге үнүп турар канчаар-даа аажок улуг чарыгдалдарны дуглаары-биле АКШ-тың чагырыкчылары болза, чуртту төөгүзүнге көстүп көрбээн улуг хемчээлдиг үндүрүглерни тургускан. «Ньюс-уик» деп америк журналдың дыңнадыгларын ёзугаар алырга, АКШ-тың улузу амгы үеде федералдыг хөреңгиге 63,7 миллиард доллар үндүрүгну, база чер-черниң (штаттарның болгаш хоорайларның) сан органнарынга — 19 миллиард доллар үндүрүгну төлеп турар. Олла журналдың санааны-биле алырга, АКШ-тың чагырыкчылары амгы үеде чуртту национал орулгазының 30 хуузун үндүрүг кылдыр тырыпап турар. Ол колдуунда-ла боо-чепсек бүдүрүлгезинге болгаш чепсектиг күштер тудуп тургузарынга чарыгдатынар хөреңги болур.

Ындында-ла шыдажыр аргажок аар үндүрүгну улам улгатырбышаан, АКШ-ның чагырыкчы бөлүктери ооң-биле чоннуң чүве садып алыр аргазын кызырып турар. АКШ-тың федералдыг эргелелиниң медээлерин ёзугаар алырга, 1951 чылдың марттан сентябрьга чедир үе дургузында хереглел бараанналарының бүдүрүлгези АКШ-ка 37 хуу кызырылган. «Бараан хереглели эң куду деңнелче дүжүп баткан болгаш бүдүрүлгени кызырылдырып, ажыл чоктарның санын көзүдеткен» деп чоокта чаа «Джрнэл оф коммерс» солун демдеглээн. Чизе бюрозунуң медээлерин ёзугаар алырга, 1951 чылдың декабрьның эгезинден 1952 чылдың январьның эгезинге чедир үе дургузунда АКШ-та ажылдап турар кижилерниң саны 1.268 муң кижи чедир кызырылган. Чуртта чаа-чаа «ядарал районнары» тыптып келгилээн, ол районнарда ажыл чоктарның саны бүгү ажылчыннарның болгаш албан хаакчыттарның ниити санының 12 болгаш ооң-даа хөй хуузу болуп турар.

Ажыл чокталыр чоруктуң күштелиишкинин ажыглап алгаш, АКШ-тың үлетпүржүлери болгаш фабрикантылары болза, ажылчыннарның ажыл төлевиринче чаа халдаашкынны чоруда бергеннер. Пөс-таавы фабрикаларының эөлери 1951 чылда канчаар-даа аажок хөй орулганы алза-даа, эң улуг 56 пөс-таавычы компаниялар болза, ажылчыннарның шалынын 25 хуу кызырар болгаш ооң-биле кады оларның күш-ажылының бүдүрүкчү аргазын 50 хуу чедир улгатырар деп турарын чарлаанын чоокта чаа Федерайтед Пресс агентилели дыңнаткан. Бо чылдың февраль 4-те шалың кызырыышкынын 29 эң улуг фабрикаларда боттандырган.

Америк экономиканың амгы байдалының дугайында АКШ-тың күш-ажыл талазы-биле эртем-шинчилел ассоциациязы болза, «америк капитализмниң кол онза үүлдериниң бирээзи болур экономнуг кризистиң перспективалары АКШ-тың политиказын углап-шиглеп турар башкырлерни болгаш дипломаттарны соок дер үндүр сирилээринче ам база албадап турар» деп айыткан. АКШ-та боо-чепсекти эндере бүдүрүп турар чорук кризистиң демдектерин чок кылбаан. «Америк бүдүрүлге системазының быжыг туруштуунуң талазы-биле алды чылда үргүлчүлеп келген хоозун ыыт-шимээн амгы үеде соксап турар...» «АКШ-тың чепсеглээшкинге үнер чарыгдалдарда даянып турар быжыг туруштуг экономнуг байдалынга Трумэн — Даллес — Уолл-стрит бөлүүнүң идегели бүстүп дүшхен деп үве тодаргай-дыр» деп ассоциация түннелинде айыткан.

Каржы экономнуг кризистен Катышкан Штаттарны боо-чепсекти эндере бүдүрер чорук камгалап алыр боор дээрзинге АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң идегелдери ынчаар бүстүп дүжүп турардыр.

БИР МЕГЕНИҢ БУУРААНЫ

Боттарының барыын-европейжи чалчаларының тускай хамаарышпас чоруун шуут чок кылырының болгаш АКШ-тың экономнуг болгаш политиктиг контролюнуң адаанда турар үүг-бир онзагай системаже ол чалчаларын катыштырарының планын америк империалистер элээн каш чылдарда чорудуп келгеннер.

Амгы үеде Барыын Европаның элээн хөй чурттары өске маршаллчыткан чурттардан бараан кинрерин кызыгаарлап турар. Ындыг хевирлиг хемчеглерни хамыктың мурнунда Барыын Германияга болгаш Англияга чоруткан. Февральдың эгезинде оларның үлегерин француз чазак база эдерип кирген. Ол чазак болза, Францияже киир сөөртүп турар бараанналрның, ооң иштинде тараанның, далган кылыгларының, балыктың, пөс-таавы, автомобиль болгаш тракторларның 75 хуузунуң чуртче хостуг кирерин хорудаан. Ам үстүнде бараанналрны Францияже чүгле тускай чөпшээрел ёзугаар сөөртүп болур.

Ындыг хемчег болза, хүн-бүрү кызырлып турар алдын курлавырын болгаш даштыкы акшаларны камгалап алырының оралдажыышкыны болур деп француз чазактың баштыны Эдгар Фор парламентиге чугаалаан. Ынчалза-даа АКШ-тың чазаа хамааты үлетпүрнүң чиг-эдин болгаш аъш-чемни киир сөөртүрүнге удурланырынче бодунуң чалчаларын албадап турар болгаш ооң түннелинде камнатынган алдынны чепсек бүдүрүлгезинге ажыглаарын бодап турар деп чүвени Фор ыытавайн барган. Бо бүгү экономикага салдар халдадып, чуртта ажылчы массаларның материал байдалын дыка баксырадып турар.

Англия, Барыын Германия болгаш Францияже бараан кинрериниң кызырлып турарының ужурунда Барыын Европа чурттары дүвүрээзин үндүрүп турар. Француз чазактың шиитпири эң ылангыя Италия биле Бельгияны дыка дүвүреткен. Оларның үндүр сөөртүр барааннарының элээн хөй кезии амдыгаа чедир Францияже кирип турган. Францияның «садыг талазы-биле хаалган» чоруу Италия биле Бельгияның үлетпүрүнүң хөй-хөй адырларынга бүдүрүлгениң улам ынай кызырлыышкынын, ындыг болганда, ол чурттарда ажыл чоктарның санының улам өзүүшкүнүн болдурар.

«Европейжи чаңгыс эп» дугайында ол хире хөй чугааларны кылып турбуже, француз чазактың ындыг хемчеглерни ап чорутканы болза, Италияга үчүгле экономнуг каража эвес, харын айыылдыг «политиктиг мунчулуушкун» болур деп Италияның «Темпо» солуну бижээн.

Эндере чепсек бүдүрериниң, катап чепсеглээшкинниң болгаш Уолл-стрит монополистериниң аайын эдерер чоруктуң политиказы Барыын Европа чурттарының экономнуг харылзаазын бузар болгаш маршаллчыткан чурттарның ажылагыйынга буураашкынны кылыр деп чүве Европаның ажыл-херек бөлүктериниң хөй-хөй төлээлекчилеринге тодаргай билдингир апарган.

АКШ-ТЫҢ ЕВРОПАДА ЧАЛЧАЛАРЫН ЭЙЗЕНХАУЭРНИҢ АЛБАДАП ТУРАРЫ

Барыын Европадан агрессчи америк калчааралга херек шериглер элзидип ап турар америк генерал Эйзенхауэрни бүгү делегейде тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң өзүүшкүнү хорададып турар. Ол шимчээшкин болза, улустарның тайбыңче түткүлүн көөрүнче форларның, де гасперилерниң, дрейстерниң чазактарын албадап турар, ол чорук дайынның америк кыпсыкчыларының планын будап турар.

Даштыкы парлалганың дыннадып турарын ёзугаар алырга, Соңгу-атлантик эвилелиниң талазы-биле бичии эштенчилериниң санал-оналын албас аргажок апарган Эйзенхауэр болза, ол эвилелдиң удуртулгазының системазын үндезини-биле чаартып организастаар деп шиитпирлээн. Соңгу-атлантика эвилелиниң бүгү 12 киржикчилериниң төлээлекчилериндеи тургустунган хөй санныг комитеттерни чок кылыр деп бодап турар. «Ню даг» деп швед солуннуң бижип турары-биле алырга, ол комитеттерни Эйзенхауэр «чулчурукчулар комитеттери» кылдыр санап турар. Хөй комитеттериниң орнунга Соңгу-атлантик эвилелиниң үш кол чагырыкчылары — АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның төлээлекчилериндеи «политиктиг комитетти» тургузарын көрүп турар, өске бичии эштенчилерден ол комитетке ийи төлээлекчи катыжар. Кол роль Эйзенхауэрге баштаткан дөрт генералдардан тургустунган «шериг чөвүлелиңге» болур. Ынчангаш америк дайынзырактар болза, Соңгу-атлантик эвилелиниң удуртулгазынга бодунуң тергиидеп чагырар чоруун быжыглап алырын бодап турар.

Ынчалзажок, Уолл-стриттиң америк оралакчызынга ол-даа эвээш болган. Маршаллчыткан Барыын Европаның шериг губернаторунуң албанынга ажылдап келгениниң бир чыл ою-биле холбаштыр Эйзенхауэр элээн каш медеглелдерни кылган. Ол медеглелдер болза, бодунуң кулданып алганы барыын-европейжи чурттарның тускай күрүне турар чоруу кандыг-даа болза, оларның хамаарышпас чоруун долузу-биле чок кылырын АКШ бодап турарын херечилеп турар.

Бо чылдың январь 22-де бодунуң штабынга болган парлалга конференциязынга Эйзенхауэр мынча дээн: «Бир эвес Барыын Европа хамаарышпас экономикалыг хөй санныг чурттарга чарылган хевээр турар болза, ол күштүг болгаш быжыг туруштуг болуп шыдавас». «Барыын Европа күрүнелериниң аразынга экономнуг эвилелден өске кандыг-даа ажыглаттар хирее арга билбейн тур мен. Бир эвес политиктиг кады ажылдажылга чок болза, экономнуг эвилел канчап чедиишкинниг бооп болурун билбейн тур мен» деп, Эйзенхауэр оон ынай чугаалаан. «Федерация» тургузар дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Барыын Европа чурттарының чазактарының «конституциялыг дугуржулга хуралын» чыылдырарын Эйзенхауэр саналдаан.

Эйзенхауэрниң саналын Вашингтонга доп-дораан бадыткаан. Ооң дугайын күрүне секретари Ачесон январь 23-те парлалга конференциязынга медеглээн. Шынында долларның эргези чок бөлүк колониялар болур ындыг федерацияның херек кырында «чаагай чоруунун» дугайын болдунар-ла аргабиле тарадып эгелээн америк солуннар барыын европейжи «федерацияны» тургузарының идеязын деткий берген.

Ынчалза-даа ол идеяны Барыын Европага байырлалдыы-биле хүлээп албаан. Ол идеяны англи болгаш өске-даа улустарның үүлдүг деп көрбейн турарын барымдаалааш, Лондоннуң «Ньюс кроникл» солуну болза, «бо айтырыг талазы-биле шуут шиитпирлетиниң албайн, Франция, Бельгия болгаш өске-даа чурттар чайгылар апаар» деп медеглээн.

Барыын Европаның чурттарын доллар колониязы кылырыпга улустуң удурланыышкыны хүн-бүрү улам өзүп турар. Ол удурланыышкын америк империалистериниң агрессчи планнарын буза шавар.

В. МОРЕВ.

Германияның Демократтыг Республиказының чазааның дөрт улуг күрүнелериниң чазактарынга кыйгырыын немец улус деткип турар

БЕРЛИН. Германияның Демократтыг Республиказының чурттакчылары Германияның Демократтыг Республиказының чазааның Германия-биле тайбың керээзин дүрген чарар дугайында дилег-биле дөрт улуг күрүнелериниң чазактарынче чоруткан кыйгырыын изии-биле деткип турар. Ол дугайын республиканың бүгү кезектериниңден кээп турар хөй санныг медээлер херечилеп турар.

Тюрингиниң транспорт ажылдакчыларының профэвилелиниң эргелелиниң премьер-министр Отта Гротевольдун адынга чоруткан телеграммазында медеглеп турары болза, ол профэвилелиниң 17 муң кежигүннери Германия-биле тайбың керээзин чарарын дүргедедир дугайында саналды энтузиазим-биле деткип турар. Гера хоорайның авто септелге улус бүдүрүлгезиниң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыттарының телеграммазында тайбың керээзин чарар деп кыйгырыгны таварыштыр Германияның Демократтыг Республиказының чазаанга ханызы-биле өөрүп четиргенин болгаш тайбың керээзин чарар дугайында ол шынчы депшилгелиг негелдени чаңгыс-аай деткиир деп бижыг шиитпирлиин илередип турар.

Саксония-Ангальтта «Лейна» деп химиктиг заводтуң ажылчы чоннарының мурнундан заводта профэвилели, Германияның Демократтыг Республиказының чаа базым бүрүзү болза, тайбыңны камгалаарынче болгаш чаңгыс-аай Германияны катап тургузарынче угландырган политиказының тодаргай барымдаазы болур деп демдеглеп турар.

(СЭТА).

Гогольдуң хүннеринге даштыкыда белеткелдер

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Улуг орус чогаалчы Николай Васильевич Гогольдун өлген хүнүнден бээр үүс чыл болган оюн калбаа-биле демдеглээр дээш Польшаның хөй-ниитизи белеткенип турар. «Ном болгаш билиг» деп ном үндүрер чер Н. В. Гогольдуң чыынды чогаалдарын массалыг тираж-биле парлап үндүрер деп турар. Ол ышкаш Гжегорчиктиң «Гоголь Польшада» деп номун үндүреринче белеткеп турар. Эртем болгаш политиктиг билиглер нептередир Ниитилел «Өлүг сүнезиниериниң» авторунуң амыдыралынга болгаш чогаалынга алдар болдурган лекцияларны организастаар.

Орус болгаш делегей литературазының классиги Н. В. Гогольдуң байлакшылдыг чогаалдарының дугайында илеткелдерни болгаш беседаларны чурттуң бүдүрүлгелеринге болгаш суурларынга польша аныяктар чорудар. Хөй-хөй театрлар Н. В. Гогольдуң комедияларын көргүзер деп белеткенип турар. Н. В. Гогольдуң өлген хүнү март дөртте Варшавага литературлуг кежээ болур, ол кежээни улуг орус чогаалчының амыдырал болгаш чогаалынга алдар болдурар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Улуг орус чогаалчы Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр үүс чыл болган оюн калбаа-биле демдеглеп эртиринге Болгарияның хөй-ниитизи белеткенип турар. Чоокта чаа Болгарияның эртемнер Академиязынга чурттуң бүгү хөй-ниити организацияларының болгаш культура албан черлериниң төлээлекчилериниң калбак чөвүлел хуралы болган. Гоголь хүннерин эртирер талазы-биле бүгү улус комитедин ол хуралдан соңгаан. Комитеттиң даргазынга Болгарияның эртемнер Академиязының президентизи академик Тодор Павловту соңгаан. Гоголь хүннерин эртиреринің планын комитеттиң бюрозу ажылдап кылган.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Февраль 14-те тайбың камгалалының доктаамал Румын комитединиң, чогаалчылар эвилелиниң болгаш ССРЭ-биле харылзааны быжыглаар талазы-биле Румын ниитилелдиң чыылдырган хуралы болган. Ол хуралды академик Михаил Садовяну даргалаан.

Улуг орус чогаалчы Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр үүс чыл болган оюн эртирер талазы-биле комитетти ол хуралдан соңгаан.

Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр үүс чыл болган оюнга белеткелдиң планын хуралга бадылаан.

(СЭТА).

—⊙—

ПОЛЬШАДА ЧАА ҮЛЕГПҮР БҮДҮРҮЛГЕЛЕРИ

ВАРШАВА. Костюшко аттыг металлургия заводунда алды чыл планының бир улуг тудуу болуп турар чаа тургустунган улуг кокс батарейн ажылдадып эгелээн.

Кокс батарейинден алыр газтан улуг өртектиг химиктиг продуктуну ажылдап үндүрер чаа химиктиг заводу ажылдаарынче белеткеп турар.

(СЭТА).

—⊙—

ТРУМЭН КОНГРЕССЧЕ БИЖИК ЧОРУТКАН

ВАШИНГТОН. Президент Трумэн конгрессче бижик чоруткан. Ол бижикте «камгалал» бүдүрүлгезиниң дугайында хоойлуну ам-даа ийи чыл узадырын негеп турар.

Трумэнниң чугаазы-биле алырга болза, АКШ-та дайынга белеткел «хамааты бүдүрүлгелерни кызыгаарлаары-биле» эптежирин үргүлчүлээрин чурттан негеп турар.

АКШ-тың экономиказында «бо чылдың азы келир-даа чылдың кайы-даа үезинде бүгү экономикага акшаның өртек чок болур чоруунун чаа өртү үнүп болурунун» барымдаалары туруп турар деп Трумэн айыткан.

Ындыг барымдааларның бирээзи болза, «калбак хереглелдиң барааннарын бүдүрерин ыяавыла кызырары болур, чүге дээрге, бис чамдык барааннарны, чижээ, бажың херекселдерин болгаш автомобильдерни бүдүрүп үндүрерин кызырар ужурлуг болган болгай бис, чүге дээрге, чиир чем продуктулары чергелиг барааннарны бүдүрерин дүрген калбартып шыдавас бис» деп ол бижикте чугаалап турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының февраль 16-да медеэлеп турары болза, Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи интервентилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң дириг күжүнге болгаш техниказынга чидириглерни таварыштырышаан, бүгү фронтуларга камгалалдың тулчуушкуннарын үргүлчүлеп турар.

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының февраль 17-де медээлээн медээзинде чугаалап турары болза, Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң сырый деткимчези-биле эрткен айның дургузунда, январьның 1-ден 31-ге чедир үеде болган тулчуушкуннарга америк-англи эжелекчи шериглериниң болгаш лисынманчы армияның бурунгаарлаашкынныг халдаашкыннарын чылча шаап, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга канчаар-даа аажок улуг чидириглерни таварыштырган.

Дайзынның 11.721 солдаттарын болгаш офицерлерин узуткап, балыглаан болгаш тудуп алган. Янзы-бүрү хемчээлдиг 530 винтовкаларны, 351 автоматтарны, 74 чиик пулеметтарны 14 аар пулеметтарны, 32 янзы-бүрү хемчээлдиг босларны, 15 телефон аппараттарын, 115974 оъктарны, 1076 хол гранаталарын, 118 янзы-бүрү миналарны болгаш өскедаа чемзектерни хунаал алган.

57 танктар, 35 автомашиналар, 12 янзы-бүрү хемчээлдиг боолар чок кылдынган болгаш үрегдетинген. 64 корабльдерни суг дүвүнче үрей адып киирген болгаш 20 ыяш судноларны эжелеп алган: ийи корабльдерни үрегдээшкинге таварыштырган. Дайзынның 174 самолеттары андара аттырган болгаш 165 самолеттары үрегдетирген.

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының февральдың 18-те медээлеп турары болза:

Фронтуларга онза өскерилгелер болбаан. Ангы-аңгы участоктарга удур-дедир боолажыышкыннар үргүлчүлеп турган.

Бистиң шерииистиң зениттиг артиллериялары февраль 18-те Бонсан, Нампхо болгаш Сукчхонь районнарже халдаашкыннарга киржип турган дайзынның 5 самолеттарын аңдара адып бадырган.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синхуа агентилелиниң корреспондентизиниң февраль 16-да Кэсондан дамчыткан дыңнадыында чугаалап турары болза:

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарның хүн айтырыының 5-ки пунктузунуң төлептиг таарыштырылгазын дүрген чедип алыр сорулга-биле Кореяның Улустуң армиязының болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының төлээлери болза, ийи талаларның төлээлериниң долу составтыг хуралынга үстүнде пункт талазы-биле ниити саналдың катап көрдүнген төлевилелин эккеп көргүскен.

Катап көрдүнген төлевилелде чугаалап турары болза: «Корей айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээрин хандырар сорулга-биле Кореядан даштыкы шериглерни үндүрер дугайында, корей айтырыгларны чугаалажыышкыннар чорудуп турган шиитпирлээри-биле таарыштыр томуйлатынган төлээлекчилер составтыг политиктиг конференцияны тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага ат салганының соонда, база ол дугуржулга күштүг апарган соонда үш айлар дургузунда чыылдырарын ийи талаларның күзелдиг чазактарынга ийи талаларның шериг командылалдарының төлээлекчилери сүмелеп тур».

Хүн айтырыының үшкү пунктузун чугаалажып турар штаб офицерлериниң хуралынга бистиң тала болза, нейтралдыг күрүнелерниң а хайгааракчы комиссиязын тургузары-биле бодунуң чалаары нейтралдыг үш чурттары кылдыр Совет Эвилелин, Польшаны болгаш Чехословакияны саналдаан. Өске тала Швейцарияны, Швецияны болгаш Норвегияны саналдаан.

Нейтралдыг күрүнелерге өске таланың саналдаан кандидатуралары-биле кайы-даа тала чаңгыс угда чөпшээрежирин бистиң тала санаалдаан. Ынчалза-даа, өске тала болза, кандыг-даа чылдагаан айытпайн турган-ла, нейтралдыг күрүнелерниң комиссиязынга бодунуң төлээлекчизи кылдыр Совет Эвилелинден бистиң дуза дилээривиске удурланып турган.

Өске таланың саналдаан нейтралдыг чурттарының кандыг-биз кандидатуразынга бир өске тала удурланырының кандыг-даа үндезини чок деп корей болгаш кыдат таланың штаб офицери айыткан.

Хүн айтырыының үшкү пунктузун таарыштырарынга бистиң тала төлептиг саналды киирген. Ындыг болганда, үшкү пунктунуң талазы-биле дугуржулганы дүрген чедип алыры бүрүнү-биле америк таланың бодалгазындан хамааржыр деп ол офицер айыткан.

Хүн айтырыының 4-кү пунктузун чугаалажып турар штаб офицерлериниң хуралынга америк тала болза, ийи арынныг болгаш будулчак чугаалар ажыглап тургаш, февраль 14-те бистиң таланың киирген саналының төлевилелин чугаалажып турда, көдүрүп келген айтырыглар талазы-биле төлептиг байдалдыг бодалгалардан ойталап каапканнар. «Эки-тура чандырылгазы» дээр чандырылганың шын эвес принцивин камгалавышаан, америк тала янзы-бүрү кажар аргалар ажыглап турган. Хүн айтырыының дөрткү пунктузунга хамааржып турар, ам-даа шиитпирлээр ужурлуг бүгү айтырыгларны таарыштырарынче өске тала бүгү күжениишкиннерин салбас болза, ийи талаларның төлээлериниң ажылы узамдыктырыышкынныг маргылдаа болу бээр болгаш кандыг-даа ажык бербес деп корей болгаш кыдат таланың штаб офицери айыткан.

(СЭТА).

Албанияның Улус Республиказында күрүне чөөшкининге бижидиишкиннер

ТИРАНА. Улус хуралының президиуму Албанияның Улус Республиказының экономика болгаш культура хөгжүлдезиниң ийи дугаар күрүне чөөлизин үндүрер дугайында декретти үндүрген. Декретте айтып турары болза, ийи дугаар күрүне чөөлизин экономиканы улам ынай хөгжүдер, ажылчы массаларның материалдыг чаагай чоруун экижидер, культурлуг деңнелин көдүрер сорулга-биле, күрүне планын күүседиринге чаа хөренгилерни алыр сорулга-биле үндүрүп турар. Чөөлини 1953 чылдың январь 1-ден 1973 чылдың январь 1-ге чедир 20 чыл хуусаадыг 300 миллион лек түннүг кылдыр үндүрген.

Февраль 15-те ийи дугаар күрүне чөөлизинге бижидиишкиннер эгелээн. Ол талазы-биле радио дамчыштыр Албанияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Тук Иаков чүве чугаалаан. Ол чөөли улус экономиказын хөгжүдерингe мооң мурнундагы бир дугаар күрүне чөөлизи ышкаш канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыын ол демдеглээн. Тук Иаков чурттуң бүгү ажылчы чоннарын чөөлини чаңгыс кижи ышкаш бижидеринче болгаш 1952 чылда күрүне планының улус ажылагыйының эң кол онаалдаларын күүседиринге күрүнеге бодунуң хөренгизи-биле дузалажырынче кыйгырган.

Албанияның ажылчы чоннары Улус хуралының президиумунуң чөөлини үндүрер дугайында декретинге улуг энтузиазм-биле ужурашканнар. Республиканың бүгү бүдүрүлгелериниде, албан черлериниде, өөреникче черлериниде, бүгү хоорайларында болгаш суурларында митингилер болгаш хуралдар болуп эртип турар. Ол болган хуралдарга ажылчы чоннар чазактың ол чугула чүүлүн изии-биле деткип, чөөлиге улуг патриотчу көдүрлүүшкүн-биле бижидип турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың. 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 2—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия ниидыралының, культура болгаш урав-чүүл кылдыстериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының —4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыд-ачыл, үдетүүр болгаш транспорт, чаңа кылдыстериниң—2—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65

Б00908. Облкүүскомнуң типографиязы